

LAMPSS įmonės kodas 301572530, el. p. info@lampss.lt
Atsiskaitomoji sąskaita LT747044090100632045, AB SEB bankas

LR Prezidentui Gitanui Nausėdai

2022-11-28 Nr. 22-5

LR Seimo Švietimo ir mokslo komitetui

LR Vyriausybei

LR Švietimo, mokslo ir sporto ministrei
Jurgitai Šiugždinienei

PASTABOS DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMO „DĖL 2023–2024 METŲ VALSTYBINIŲ KOLEGIJŲ TINKLO STIPRINIMO PLANO PATVIRTINIMO“ PROJEKTO

Lietuvos aukštųjų mokyklų profesinių sąjungų susivienijimas (toliau – LAMPSS) susipažino su Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl 2023–2024 metų valstybinių kolegijų tinklo stiprinimo plano patvirtinimo“ projektu (toliau – projektas) ir, įvertinęs pateiktus duomenis, atkreipia atsakingų institucijų, ypač Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, dėmesį, kad pateikti analizės duomenys yra nekorektiški, nerodantys realios padėties, todėl tikėtina, kad sprendimai, priimti pagal tokią analizę, bus neadekvatūs ir sukels šiame sektoriuje pražūtingas pasekmes.

Pateikiame pavyzdį, kaip neatsakingai (ir galimai apgaulingai) projekte skaičiuojamas investicijų į kolegijų mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą (toliau – MTEP) rentabilumas. Pvz., 13.1 punkte nurodoma, kad „kolegijų MTEP ir (arba) meno veiklai bei kitai taikomajai veiklai skatinti skiriama valstybės biudžeto lėšų suma pastaraisiais metais nuolat augo ir 2019 metais sudarė apie 1 mln. eurų; 2020 metais – virš 1,5 mln. eurų; 2021 metais – virš 1,8 mln. eurų; 2022 metais – 2,2 mln. eurų;“, o 13.2 punkte teigiama: „Susumavus [pabraukta LAMPSS] pastarųjų 4 metų (2018–2020) rezultatus visų kolegijų lėšų, gaunamų iš MTEP ir (arba) meno veiklos bei kitos taikomosios veiklos užsakymų, vidurkis (pabraukta LAMPSS) per metus – 3 124 tūkst. eurų, valstybinių – 2 754 tūkst. eurų.“ Čia klausimas kyla pirmiausia dėl to, kaip yra lyginama, nes 1, 1,5, 1,8 ir 2,2 mln. eurų metinės sumos, skirtos visam kolegijų sektoriui, lyginamos su vidutiniškai vienos kolegijos MTEP gaunamų pajamų suma, kuri valstybinės kolegijos atveju yra 2,75 mln. eurų, kas 12 kolegijų būtų 33 mln. eurų. Tad realus kolegijų MTEP rentabilumas yra 1:20,3, t. y. 1 milijono eurų investicija sukuria

20,3 milijonų eurų paslaugų įplaukas, o tai itin didelis efektyvumas, turint omenyje, kad didelė dalis šių įplaukų valstybei tenka per sumokėtus mokesčius PVM, GPM, PSD ir VSD. Pavyzdžiui, 2022 m. skirtą 2,2 mln. eurų sumą padalinus iš tų metų vidutinio dėstytojų skaičiaus, gaunama, kad vienam dėstytojui vidutiniškai skirta 307 Eur/mėn. jų darbo užmokesčiui MTEP vykdyti, kas, atskaičius VSD, PSD ir GPM mokesčius, bus 168,15 Eur/mėn. į rankas, o tai maždaug 0,2 sąlyginio etato. Taigi, toks darbuotojas pritraukia 3 400,25 Eur/mėn., kurių dalis dengia kolegijų išlaidas bei sumokėtą PVM ir dalis išmokama kaip darbo užmokesčio priedas, sumokant valstybei GPM, VSD ir PSD mokesčius. Tad pateikti faktai rodo, kad šiuo metu kolegijos yra rentabilios MTEP srityje, o nerentabiliomis jos padaromos manipuliuojant statistiniais rodikliais, šokinėjant nuo tūkstančių prie milijonų eurų ar lyginant nevienodos trukmės laikotarpius.

Neaiški ir pati analizė. Pagrindime teigiama, kad: „...2002 metais EBPO ekspertai rekomendavo numatyti reikalavimą turėti kolegijose ne mažiau nei 1 200 studentų. EBPO aukštojo mokslo ekspertai, nagrinėdami Lietuvos kolegijų sektorių 2022 metais (Simon Roy. The network of higher education institutions in Lithuania. Adapting missions and profiles to a changing environment. OECD, 27 April 2022, p. 28), dar kartą akcentavo, kad Lietuvos valstybinės kolegijos yra daug mažesnės nei analogiškos institucijos užsienyje“. Palyginus EBPO rekomendacijas akivaizdu, kad iki 2002 m. buvęs kolegijų rentabilumas, skaičiuojant studentų skaičiumi, sumenko nuo 1 200 iki 1 500 studentų, kas rodo, kad iki 2002 m. kolegijai pakako 1 200 studentų, siekiant garantuoti minimalią studijų kokybę. Tuo tarpu 2022 m. tam, kad minimali studijų kokybė būtų pasiekta, būtina turėti ne mažiau kaip 1 500 studentų. Tai neturi nieko bendra su keliamais tikslais, tokiais kaip aukšta studijų kokybė ar atliepiami verslo ir visuomenės poreikiai. Atvirkščiai, tai rodo, kad valstybinis finansavimas tapo 1,25 karto mažesnis, lyginant su būtinu nominaliam kolegijos funkcionalumui užtikrinti. Šių ataskaitų rezultatų palyginimas iš tiesų rodo, kad LR Vyriausybės kolegijų finansavimo politika yra orientuota ne į studijų kokybės gerinimą, o į taupymą, keliantį kolegijoms grėsmę sunykti. Nuvilia ir faktas, kad Aštuonioliktoji LR Vyriausybė nevykdo savo pačios deklaruotų tikslų, nurodytų Nr. 155, 2021 m. kovo 10 d., kur regioninės politikos 7.1.7 punktas skelbia: „Investuoti į regionų plėtros planuose numatytą viešųjų paslaugų prieinamumo gerinimą, siekiant sudaryti lygias galimybes gauti kokybiškas viešąsias paslaugas visų regionų gyventojams.“ Kyla klausimas, ar, likvidavus regiono kolegijas, o miestų kolegijose padidinus studentų skaičių, viešoji paslauga taps kokybiškesnė, ar atitiks Vakarų standartus? Ar tikrai kolegijų jungimas yra vienintelė priemonė, leisianti kolegijoms kokybiškai vykdyti savo misiją? Ar po kolegijų sujungimo sumažintas finansavimas, kaip nutiko su universitetais, yra tai, kas privers dėstytoją kokybiškiau skaityti paskaitą ir tapti produktyvesniu mokslininku? Be to, nevykdomi ir 7.1.4 bei 7.1.5 punktai.

Projekto nepagrįstumas atsiskleidžia jau 2023–2024 m. valstybinių kolegijų tinklo stiprinimo plano I skyriaus bendrosiose nuostatose, kur teigiama, kad: „...plano (toliau – Planas) tikslas – išanalizuoti Lietuvos kolegijų sektoriaus būklę, įvertinti jų veiklos perspektyvas pagal veiklos rodiklius ir įvardyti prielaidas valstybinių kolegijų tinklo pertvarkai, sukuriant sąlygas koleginio sektoriaus studijų ir mokslo taikomosios veiklos kokybei gerinti, veiksmingai sąsajai su valstybės, visuomenės, verslo poreikiais“. Palyginus šį teiginį su atlikta analize aiškėja, kad projektas grįstas neįvertintomis sąlygomis koleginio sektoriaus studijų ir mokslo taikomosios veiklos kokybei gerinti, veiksmingai sąsajai su valstybės, visuomenės, verslo poreikiais gerinti, veiksmingai sąsajai su valstybės, visuomenės, verslo poreikiais. Šiuo metu atliktas vertinimas tik įrodo, kad dalis kolegijų dėl netinkamo valstybės finansavimo modelio yra nefunkcionalios, todėl, pasak analizę atlikusių asmenų, jos turėtų būti likviduotos sujungiant, kad būtų pasiektas didesnis finansinis kolegijų sistemos rentabilumas, kas nedera nei su nurodomu kokybės siekiu, nei su siekiu „...kad aukštojo mokslo valdymo modelis skatintų studijų ir mokslo institucijas bendradarbiauti, bendrai kurti konkurencingą ir ateities darbo rinkos poreikius atitinkančią studijų ir mokslo bazę, konkuruoti tarptautinėje erdvėje“. Analizėje nėra nė vieno rodiklio, vertinančio darbo rinkos poreikius atitinkančią studijų ir mokslo bazę, nėra nuorodų į darbo rinkos, verslo ir visuomenės poreikius. Todėl pagal pateiktus duomenis konstatuotina, kad analizė, grindžianti būtinuosius veiksmus, leisiančius pagerinti kolegijų sektoriaus studijų ir mokslo taikomosios veiklos kokybę ir įveiksminti sąsają su valstybės, visuomenės, verslo poreikiais, neatlikta, juos atitinkantys veiksmai ir veiksniai nėra išskirti, o pirmame ir kituose bendrųjų nuostatų punktuose keliami tikslai yra butaforiniai, neatitinkantys numatomų veiksmų prigimties ir paskirties.

Kelia abejonių teiginiai II skyriuje – esamos būklės analizė. Pavyzdžiui, 11.3 punkte nurodoma, kad: „tarp kolegijų dėstytojų nemažą dalį sudaro universitetuose ar mokslinių tyrimų institutuose dirbantys asmenys (2020–2021 studijų metais kolegijų vidurkis – 19 procentų)“, tačiau, perskaičiavus pagal 2 priedo lentelę, gaunama 12,6 procentų. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad rodiklių palyginamumas taip pat kvestionuotinas, nes varijuojama rodiklių istorinėmis aprėptimis, vienur pateikiant 2021–2022 m. m. kitur – 2018–2022 m. m. ar 2017–2022 m. m., dar kitur – 2015–2022 m. m. aprėpties rodiklius. Tokia statistinė informacija gali būti naudojama tik bendrai situacijos apžvalgai, bet ne priimant pertvarkos sprendimus, nes objektyvių rodiklių neturėjimas veda į netinkamą ir netikslų esamos padėties įvertinimą! Būtent tai gali būti esminė priežastis, kodėl projekte pateikti faktai neatliepia jame įvardytų siekinių ir kodėl tikslo siekiniai yra grįsti jų neapibūdinančiais rodikliais! Todėl tikėtina, kad, įsisavinus 2021 m. liepos 28 d. Europos Sąjungos Tarybos įgyvendinimo sprendime CM Nr. 4171/21 „Dėl Lietuvos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano įvertinimo patvirtinimo“ numatytą finansinę paramą Lietuvos kolegijoms, kurios

dalyvaus įgyvendinant kolegijų tinklo pertvarką, rezultatas bus ne laukiamas studijų kokybės augimas, o atvirkščiai – kokybės sumenkimas.

Kokybės mažėjimą patvirtina ir faktas, kad didžioji dalis kolegijų dėstytojų jau dabar daug laiko sugaišta vykdamis iš vienos darbo vietos į kitą, siekdami gauti etatinį ar didesnę nei etatinį darbo užmokestį. Ši pertvarka niekaip negarantuoja studento ugdymo jo regione, jeigu bus sujungtos kolegijos, esančios skirtinguose regionuose. Mėginimas spręsti šią problemą, tikėtina, sukurs:

- dėstytojo darbo vietą keliuose regionuose (kas tikrai paskatins darbuotojus ir profesines sąjungas reikalauti įtraukti kelionės išlaidas į darbo užmokestį, o važiavimo laiką – į darbo trukmę (kaip numatyta Darbo kodekse), nes dėstytojas iš vieno regiono į kitą vyks darbo metu dirbdamas vienoje aukštojoje mokykloje, o tai įpareigos pastarąją kompensuoti patiriamas kelionės išlaidas, tik šiam tikslui projekte lėšų nėra numatyta);
- nuotolinio darbo poreikį (kas lems žemesnę studijų kokybę, nes dėstytojams nėra numatytas biudžetas, būtinas rengiant ir atnaujinant nuotolines paskaitas). Visa tai bus perkelta kolegijoms arba universitetams, kurių finansiniai ištekliai (ką parodė COVID ir ką rodo LR Vyriausybės finansų politika dabartinio ekonominio sunkmečio metu) ir taip yra riboti), profesinės sąjungos reikalaus laikytis Darbo kodekso reikalavimų, kad šios sąnaudos taip pat būtų padengtos;
- studento vykimo į nutolusią mokslo įstaigą poreikį (ilgalaikėje perspektyvoje tai gali sukurti prielaidas studentui persikelti gyventi arčiau mokslo įstaigos, o tai taps nuostoliais regionams).

Pertvarka numato dėstytojų, mokslo darbuotojų ir administracijos darbuotojų skaičiaus sumažėjimą, todėl kyla klausimas kaip bus sprendžiamas atleistų specialistų įdarbinimas, perkvalifikavimas ar bus numatyta kitų priemonių? Kodėl šiam tikslui finansavimas nenumatytas?

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad Vakaruose kokybiškiausiai veikiančių aukštųjų mokyklų lyderių statistika rodo, jog studijų kokybė ir aukštosios mokyklos misijos patrauklumas didėja, didėjant lėšų kiekiui, skirtam vienam studentui parengti. Tuo tarpu aptariamasis projektas orientuojasi ne į lėšų didinimą, o į ilgalaikį taupymą, dar labiau sumažinant jau dabar sąlyginai sumenkusį finansavimą kolegijoms, kas nebeatitinka šių dienų ekonominių realijų ir ženkliai atsilieka nuo pastarąjį dešimtmetį veikiančios infliacijos.

Abejonių kelia ir tai, kad lydraštyje „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo projekto derinimo“ teigiama: „Nutarimo projektu siūloma pavesti valstybinėms kolegijoms per 3 mėnesius nuo Vyriausybės nutarimo įsigaliojimo pateikti Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai su valdymo organais suderintus sprendimus dėl kolegijos stiprinimo reorganizuojant ir (arba) dalyvaujant reorganizavimo procese kartu su kita informacija pagal Kolegijų tinklo stiprinimo plano 3 priede patvirtintą formą arba pateikti kolegijos stiprinimo planus, atliepiančius Kolegijų tinklo stiprinimo

plane nurodytus principus ir valstybinių kolegijų veiklos siekinius 2029 metams tuo atveju, jei kolegija nusprendžia nedalyvauti reorganizavimo procese. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai siūloma pavesti parengti Kolegijų tinklo stiprinimo plano įgyvendinimo priemonių projektą ir iki 2023 m. balandžio 30 d. pateikti jį Vyriausybei.“ Čia numatytas 3 mėnesių terminas laikytinas neprotingai trumpu, nes realiu jis būtų laikytinas tik tuomet, kai reorganizuojamos aukštosios mokyklos jau yra atlikusios visus parengiamuosius reorganizavimo veiksmus ir įsivertinusios galimas pasekmes bei priėmusios visus sprendimus, leidžiančius sklandžiai užbaigti suplanuotą reorganizavimą. Trijų mėnesių terminas nerealus ir dėl reikalavimo „pateikti kolegijos stiprinimo planus, atliepiančius Kolegijų tinklo stiprinimo plane nurodytus principus ir valstybinių kolegijų veiklos siekinius 2029 metams“, nes tam būtina atlikti išsamią analizę ir vertinimą.

Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme numatyta:

38 straipsnis. Valstybinės aukštosios mokyklos reorganizavimas

1. Sprendimą dėl valstybinio universiteto reorganizavimo priima Seimas universiteto tarybos teikimu arba Vyriausybės teikimu, įvertinęs universiteto tarybos nuomonę. Sprendimą dėl valstybinės kolegijos reorganizavimo priima Vyriausybė kolegijos tarybos teikimu arba Švietimo ir mokslo ministerijos teikimu, įvertinusi kolegijos tarybos nuomonę. (Pabraukta LAMPSS)

INFOLEX PASTABA: 2018 06 29 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimu pripažinta, kad Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo (2016 m. birželio 29 d. redakcija; TAR, 2016-07-14, Nr. 20555) 38 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad sprendimą dėl valstybinio universiteto reorganizavimo Seimas priima universiteto tarybos teikimu, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 68 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

INFOLEX PASTABA taikytina 38 straipsnio 1 punkto daliai, kuri numato universiteto reorganizavimo tvarką. Tačiau formuluotė, numatanti kolegijos reorganizavimo tvarką, ir kolegijų autonomijos teisė yra tapati universitetams, todėl tikėtina, kad projekte numatoma eiga pažeis LR Konstituciją, ir LR Vyriausybės iniciatyva bei projektu sukuriama prievolė gali būti pripažinta neteisėta!

Lietuvos aukštųjų mokyklų
profesinių sąjungų susivienijimo pirmininkas

Sigitas Vaitkevičius